

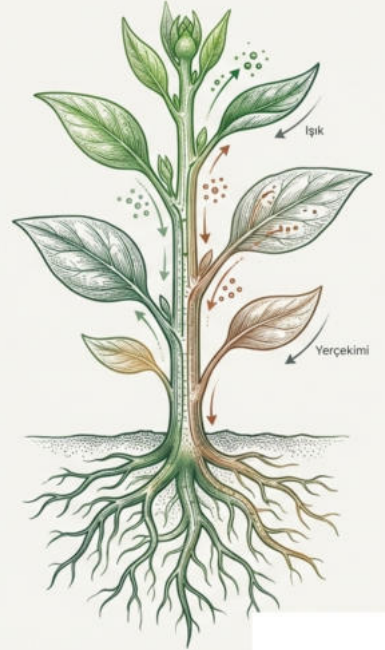
Bitki Biyolojisi: Bitkisel Hormonlar ve Hareket Mekanizmaları

AYT Biyoloji / Lise Müfredatı Uyumludur.

- Düzenleyici Sistemler (Kimyasal Haberciler)
- Büyüme Teşvik Eden ve Engellenen Hormonlar
- Tropizma ve Nasti Hareketleri

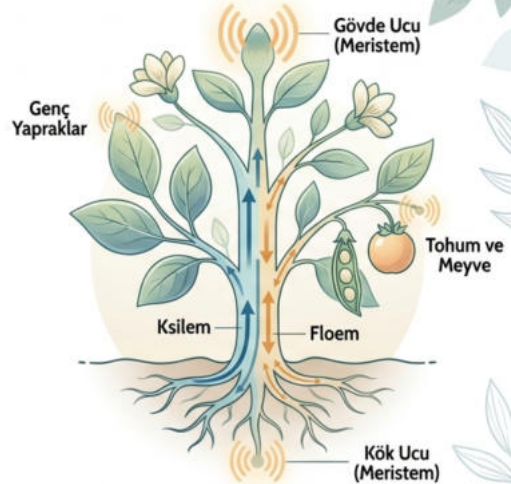
[DİKKAT KUTUSU]

Bu ders notu, 'Bitkilerin Yapısı' ile 'Madde Taşınması' konuları arasındaki 'Karar Mekanizması'nı kapsar.

Bitkisel Hormonların Genel Özellikleri

- **Tanım:** Sinir sistemi olmayan bitkilerde, belirli dokularda sentezlenip hedef hücrelerde metabolik faaliyetleri (büyüme, gelişme, çimlenme) düzenleyen organik bileşiklerdir.
- **Üretim Merkezleri:** Bitkide özel bir hormon bezi yoktur. Genellikle kök/gövde uçları (meristem), genç yapraklar, tohum ve meyvede üretilir.
- **Taşıma:** Ksilem (Odun) veya Floem (Soymuk) boruları ile taşınabilir.
- **Etki Prensipleri:** Etkilerini çok düşük miktarlarda gösterirler. Her hormonun etkili olduğu bir "Optimum Derişim" vardır; azlığı veya fazlalığı anormalliklere yol açar.

[DİKKAT KUTUSU]: Aynı hormon, farklı doku ve derişimlerde farklı etki gösterebilir. (Örn: Yüksek dozda oksin büyümei durdurabilir).

Hormonların Sınıflandırılması

Hormonlar fizyolojik etkilerine göre iki ana grupta incelenir:

1. Büyümeyi Teşvik Edenler (Gençlik İksirleri)

- **Oksin:** Büyüme, yönelim.
- **Giberellin:** Çimlenme, uyanış.
- **Sitokinin:** Hücre bölünmesi, gençlik.

2. Büyümeyi Engelleyenler (Stres ve Olgunluk)

- **Etilen:** Olgunlaşma, çürüme (Gaz halinde).
- **Absisik Asit (ABA):** Uyku hali, savunma, stomaların kapanması.

Oksin Hormonu (Büyüme Düzenleyici)

- **Üretim:** Özellikle uç meristemlerde (koleoptil ucu) ve genç yapraklarda üretilir. Keşfedilen ilk hormondur.
- **Temel Görevler:**
  - Hücre bölünmesini ve boyuna uzamayı sağlar.
  - Işık ve yer çekimine karşı yönelim (Tropizma) hareketlerini yönetir.
  - Kambiyumu uyararak sekonder büyümeyi (enine kalınlaşma) artırır.
  - Çekirdeksiz meyve oluşumunu (Partenokarpi) teşvik eder.
- **Apikal Dominansi:** Tepe tomurcuğundan salgılanan oksin, yan dalların gelişimini baskılar. (Uç kesilirse yan dallar gelişir).

Doku Kültürü Ortamında [DİKKAT KUTUSU]

Oksin > Sitokinin → Kök oluşumu

Sitokinin > Oksin → Sürgün (Gövde)

Giberellin Hormonu (Uykusavar)

- **Temel Görev:** Tohumun çimlenmesini başlatır. Tohumdaki 'uyku halini' (Dormansi) bozar.
- **Büyüme Etkisi:**
  - Gövde ve yaprak uzamasını artırır.
  - Cüce bitkilerde genetik sınıra rağmen boy uzamasını sağlar.
- **Meyve Gelişimi:** Çiçeklenmeyi teşvik eder; üzüm tanelerinin büyümesini ve salkımın seyrelmesini sağlar (Ticari önemi yüksektir).
- **Mekanizma:** İlkbaharda tomurcukların uyanmasında etkilidir.

[DİKKAT KUTUSU]: Oksin asimetric büyüme (yönelimi) sağlarken, Giberellin genel uzamayı ve uyanışı sağlar.

*Dormansi
Kırılması*

Normal

Giber

Sitokinin Hormonu (Gençlik Koruyucu)

Üretim ve Taşıma

Kök uçlarında üretilir, Ksilem ile yukarı taşınır.

Temel Görev

Hücre bölünmesini (Sitokinezi) hızlandırır.

Anti-Aging Etkisi

Yaprakların yaşlanmasını ve klorofil kaybını geciktirir.

(Çiçekçilerin vazodaki çiçeklere uyguladığı yöntem).

Büyüme Etkileşimi

Yanal tomurcuk gelişimini uyararak Oksin'in baskılayıcı etkisine (Apikal d-ominansi) zıt çalışır.

Onarım

Zarar gören dokuların onarılmasını destekler.

Etilen Hormonu (Olgunlaştırıcı Gaz)

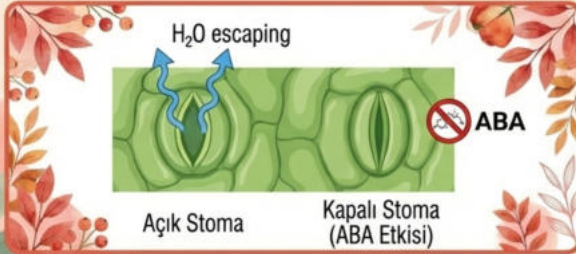
- **Fiziksel Yapı:** Gaz halinde salgılanan tek bitkisel hormondur.
- **Etki Alanı:** Gaz olduğu için sadece üreten bitkiyi değil, çevredeki diğer bitkileri de etkiler.
- **Görevleri:**
  - Meyve olgunlaşması (Nişasta -> Şeker dönüşümü, tatlanma, yumuşama).
  - Programlı hücre ölümü, yaprak ve çiçek dökümü (Absisyon).
- **Stres Tepkisi:** Kuraklık, su baskını, enfeksiyon gibi stres koşullarında üretimi artar.

[DİKKAT KUTUSU]: “Bir çürük elma sepetteki diğerlerini çürütür.” sözünün bilimsel karşılığıdır. Çürük meyve yoğun Etilen gazı yayarak diğerlerini bozar.

Absisik Asit (ABA) (Fren Mekanizması)

- **İsimplendirme:** Adı asit olsa da asitlikle ilgisi yoktur; temel işlevi büyümeyi yavaşlatmak ve durdurmaktır.
- **Stres Yönetimi:** Bitki susuz kaldığında (kuraklık stresi) stomaları kapatarak su kaybını (terlemeyi) önler.
- **Dormansi (Uyku Hali):** Tohumun ve tomurcukların erken çimlenmesini engeller.
  - Neden? Kışın ortasında uygunsuz koşullarda çimlenip ölmemesi için tohumu uykuda tutar.

[DİKKAT KUTUSU]:

Absisik asit miktarı arttığında bitkide terleme azalır. (Stoma kapanma refleksi).

Kritik Karşılaştırmalar (ÖSYM Odaklı)

Çimlenme ve Dormansi Dengesi

Yaşlanma ve Dökülme

Giberellin

→ Çimlenmeyi başlatır (Gaza basar). Dormansiyi bozar.

Absisik Asit (ABA)

→ Çimlenmeyi engeller (Frene basar). Dormansi iyi korur.

Sonuç:

Bu zıtlık, bitkinin bitkinin doğru mevsimde (Bahar) uyanmasını sağlar.

Sitokinin

→ Yaşlanmayı geciktirir, yaprağı yeşil tutar.

Etilen & ABA

→ Yaşlanmayı hızlandırır, yaprak yaprak dökümünü (Absisyon) sağlar.

[DİKKAT KUTUSU]:

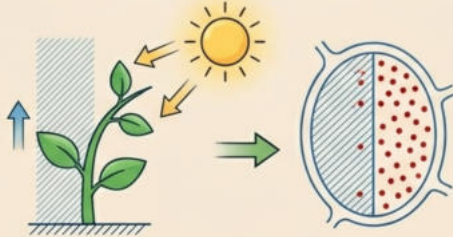
Gaz hâlindeki tek hormon Etilen'dir.

Bitkilerde Hareket Sistematiđi

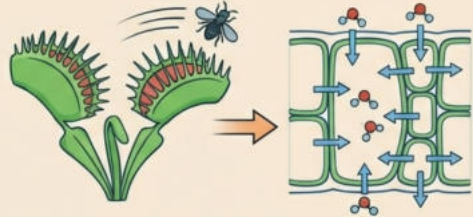
Bitkiler yer deđiřtiremez (Pasif Hareket) ancak durum deđiřtirebilir (Aktif Hareket).

1. Tropizma (Yönelim)

- Uyarının yönüne bağlıdır (+ veya -).
- Oksin hormonunun asimetric dağılımı ile gerçekleşir.
- Yavaştır, büyüme hareketidir.

2. Nasti (Irganım)

- Uyarının yönüne bağlı değildir.
- Turgor basıncı değişimleri ile gerçekleşir.
- Hızlıdır, geri dönüşümlüdür.

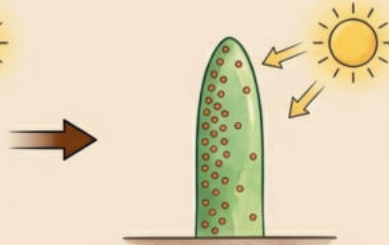
Tropizma Hareketleri - 1: Fototropizma

1. Işık Algısı

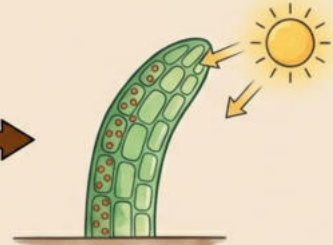
Uç kısım ışığı ışığı algılar.

2. Oksin Kaçışı

Oksin hormonu ışığı sevmez ve gölge tarafa kaçar.

3. Asimetrik Büyüme

Gölge taraftaki hücreler hızlı uzar, bitki ışığa eğilir.

- **Tanım:** Bitkinin ışık kaynağına doğru yönelmesidir (+ Fototropizma).
- **Kritik Deneyler (Darwin & Went):** Koleoptil ucu kesilirse veya ışık geçirmeyen şapka takılırsa yönelim olmaz. Çünkü sensör uçtadır.

Diğer Tropizma Çeşitleri

Geotropizma (Yer Çekimi)

Kök, yer çekimine doğru (+),
Gövde, tersine (-) büyür.

Haptotropizma (Dokunma)

Sarmaşık bitkilerinin desteye değdiğinde ona sarılmasıdır.

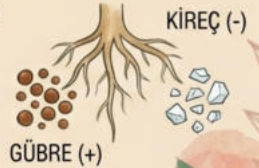
Travmatropizma (Yara)

Kökün yaralanan bölgesinden ters yöne (-) kaçarak uzaklaşması.

Kemotropizma (Kimyasal)

Köklerin gübreye (+) yönelmesi veya kireçten (-) kaçması.

Nasti (Irganım) Hareketleri

Temel Fark & Mekanizma

- **Temel Fark:** Uyaranın nereden geldiği önemli değildir. Bitki her tarafıyla tepki verir.
- **Mekanizma:** Turgor basıncındaki ani değişimlerle gerçekleşir (Hızlıdır).

Çeşitler ve Örnekler

- **Sismonasti (Sarsıntı/Dokunma):**
  - Küstüm otunun dokununca yapraklarını kapatması,
  - Böcekçil bitkilerin kapanması.
- **Fotonasti (Işık):**
  - Akşam sefası çiçeğinin gündüz kapanıp, akşam açması.
- **Termonasti (Sıcaklık):**
  - Lale çiçeğinin sıcakta açıp soğukta kapanması.

Özet Karşılaştırma: Tropizma vs Nasti

Özellik	Tropizma	Nasti
Uyaranın Yönü	Önemlidir (+ veya - yönelim olur).	Önemsizdir (Yönsüz tepki).
Mekanizma	Oksin dağılımı (Asimetrik büyüme).	Turgor basıncı değişimi.
Hız	Yavaştır.	Hızlıdır.
Kalıcılık	Kalıcı büyüme hareketidir.	Geri dönüşümlü (anlık) harekettir.

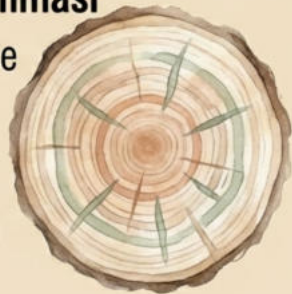
Konu Bitimi ve Sıradaki Bölüm

Özet

- **Özet:** Bitkisel hormonların etkilerini, büyüme mekanizmalarını ve hareket sistemlerini (Tropizma/Nasti) tamamladık.

Sıradaki Konu: Bitkilerde Madde Madde Taşınması

- Suyun metrelerce yükseğe taşınması.
- Organik besinlerin iletimi.

[DİKKAT KUTUSU]: Hormonlar konusundaki 'Oksin-Sitokinin' ve 'ABA-Giberellin' zıtlıklarını tekrar etmeniz önerilir.